

ВПЛИВ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ПОБУДОВУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

Філей Ю.В.,
к.ю.н., доцент, завідувач кафедри кримінального,
цивільного та міжнародного права
Запорізький національний технічний університет

Стаття присвячена дослідженню впливу принципів кримінальної відповідальності на побудову кримінально-правових санкцій за злочини проти моральності. Зроблено висновок, що принципи призначення покарання не є синонімом принципів кримінальної відповідальності, оскільки виступають лише моментом існування останніх. Кримінально-правові санкції повинні будуватися на принципах справедливості, законності, гуманізму, рівності осіб перед законом, диференціації кримінальної відповідальності, а також враховувати зміст і обсяг практики застосування покарань за відповідні та суміжні злочини.

Ключові слова: кримінально-правова санкція, злочини проти моральності, вид і розмір покарання.

Філей Ю.В. / ВЛИЯНИЕ ПРИНЦИПОВ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ НА ПОСТРОЕНИЕ УГОЛОВНО-ПРАВОВЫХ САНКЦИЙ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ НРАВСТВЕННОСТИ / Запорожский национальный технический университет, Украина

Статья посвящена исследованию влияния принципов уголовной ответственности на построение уголовно-правовых санкций за преступления против нравственности. Сделан вывод, что принципы назначения наказания не являются синонимом принципов уголовной ответственности, поскольку выступают лишь моментом существования последних. Уголовно-правовые санкции должны строиться на принципах справедливости, законности, гуманизма, равенства перед законом, дифференциации уголовной ответственности, а также учитывать практику применения наказаний за соответствующие и смежные преступления.

Ключевые слова: уголовно-правовая санкция, преступления против нравственности, вид и размер наказания.

Filey Yu.V. / THE INFLUENCE OF THE PRINCIPLES OF CRIMINAL RESPONSIBILITY TO BUILD CRIMINAL-LEGAL SANCTIONS FOR CRIMES AGAINST MORALITY / Zaporizhzhya national technical university, Ukraine

The article is devoted to the study of the influence of the principles of criminal responsibility to build criminal-legal sanctions for crimes against morality. It is concluded that the principles of sentencing is not synonymous with the principles of criminal responsibility, as they are only a moment of their existence.

Criminal-legal sanctions should be based on the principles of fairness, legality, humanism, equality of persons before the law, the differentiation of criminal responsibility, and taking into account the content and scope of practice of application of penalties for relevant and related crimes. The principle of justice is viewed as the adequacy of the nature and degree sanctions of social danger of the crime, as well as their consistency with each other within the section of the Special part of the criminal code, and between the different sections.

It is proved that the legislator is not in compliance to any strongly developed optimization rules amount of punishment when building criminal-legal sanctions qualified types of crime, violating the principle of justice. It is grounded the necessity of proportional increase of sanctions in the presence one or another qualifying characteristic.

When designing sanctions, including for crimes against morality, there is the repetition of the rules established in the General part of the criminal code. For example, the punishment in the form detention for up to six months set in five sanctions, this period repeats part 1 article 60 of the criminal code. Therefore, we offer only in such cases in the Special part of the criminal code, the punishment is not to specify and define the rules of the General part.

Reduction of punishment size in accordance with the principles of humanism, the individualization of punishment, law and equality of persons before the law caused the need to optimize the minimum and maximum limits of punishment. Proposed set limits size of punishment, such as imprisonment in the construction of sanctions by the coefficient, namely, that the limits were equidistant from the median size of punishment about 1.2 times.

Key words: criminal-legal sanction, crimes against morality, type and amount of punishment.

Постановка проблеми. У теорії кримінального права дослідження закономірностей побудови санкцій має не менш важливе значення, ніж побудова диспозицій. Завдання кримінального закону полягає не тільки в тому, щоб визначити, що саме карається, важливо знати, в якій кількості та якості повинно бути призначено покарання за відповідний злочин. Встановлення кола кримінально-караних діянь є важливим, але не єдиним завданням законодавця. Не меншого значення набуває проблема надання криміналізованим діянням певного характеру караності.

Виходячи з поставлених цілей, а також загальних засад і положень кримінального законодавства, в основу побудови кримінально-правових санкцій повинно бути покладено неухильне дотримання принципів кримінального права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Певні аспекти інститутів кримінальної відповідальності та покарання розглядалися у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема М.І. Бажанова, М.О. Беляєва, Я.М. Браїніна, В.О. Гацелюка, І.І. Карпеця, С.Г. Келіної, Л.Л. Круглікова, В.М. Кудрявцева, Г.А. Левицького, В.Д. Меншагіна, П.П. Осипова, В.В. Похмелькіна, Л.А. Прохорова, А.Н. Траїніна та інші. Однак однозначного трактування кола принципів кримінальної відпо-

відальності немає. Крім того, дослідження, присвячені безпосередньо проблемам впливу принципів кримінальної відповідальності на побудову кримінально-правових санкцій за злочини проти моральності, майже відсутні.

Невирішені раніше проблеми. У науці кримінального права приділяється чимало уваги протидії злочинам, у тому числі й тим, які спрямовані проти моральності. Однак недостатньо розробленою залишається проблема законодавчого регулювання кримінальної відповідальності шляхом побудови кримінально-правових санкцій, а також удосконалення практики їх застосування.

Слід зазначити, що вчених цікавили окремі випадки побудови санкцій у тих чи інших злочинах. Однак більшість робіт були видані за радянських часів і пов'язані з кримінальним законодавством, яке втратило чинність, а низка питань і досі залишаються нерозкритими та дискусійними.

Метою даної статті є висвітлення та аналіз останніх досліджень і публікацій з поставленої проблеми, а також формулювання положень, спрямованих на вдосконалення чинного кримінального законодавства України про побудову кримінально-правових санкцій за злочини проти моральності.

Виклад основного матеріалу. Переходячи до оцінки дотримання принципів кримінальної відповідальності при побудові кримінально-правових санкцій за злочини проти моральності, вважаємо за необхідне попередньо в загальній формі охарактеризувати наявні погляди з питання про принципи кримінальної відповідальності, оскільки ця проблема одна з дискусійних як в історії, так і в сучасній теорії кримінального права.

Необхідно погодитися з тезою В.О. Гацелюка про те, що використання ученими понять «принципи кримінального закону», «принципи кримінального кодексу», «принципи кримінального законодавства», «принципи кримінальної відповідальності» як синонімів терміна «принципи кримінального права» не є коректним, оскільки всі вони є лише моментами існування принципів кримінального права [1, с. 5]. У свою чергу принципи призначення покарання не є синонімом принципів кримінальної відповідальності, оскільки виступають лише моментом існування останніх.

На нашу думку, принципи кримінальної відповідальності – це ті відправні положення, якими суд, прагнучи до найбільш ефективного досягнення специфічних завдань кримінального закону, повинен керуватися при виборі заходів кримінально-правового впливу, що застосовуються до осіб, які вчинили злочин.

Принципи кримінальної відповідальності розглядаються як найбільш загальні положення, котрі, в тому числі, визначають напрям роботи законодавця під час побудови кримінально-правових санкцій, а також скеровують суддів під час їх застосування. Принципи синтезують уявлення, знання та поняття про сутність процесу застосування кримінально-правових санкцій, у тому числі за злочини проти моральності. Вони лежать в основі досягнення цілей кримінального покарання.

П.П. Осипов виділяє такі принципи кримінальної відповідальності, як гуманність, індивідуалізація і справедливність [2, с. 99]. М.Д. Шаргородський доцільність покарання вважає найважливішим принципом кримінального права. Якщо покарання недоцільне, то застосування його негуманне і незаконне [3, с. 23]. В.М. Махінчук запропонував визначити таке коло принципів: принципи законності, індивідуалізації покарання, гуманності, економії репресії, цілеспрямованості [4, с. 134]. Учений також обґрунтовує, чому до цієї системи не були включені принципи невідворотності, караності, правосвідомості, обґрунтування й мотивування покарання, визначення покарання у вирокі, ефективності покарання, демократизму, відповідності покарання ступеню і характеру вчиненого злочину та справедливості.

На відміну від В.М. Махінчука, А.Х. Степанюк визнає принцип невідворотності кримінальної відповідальності, конкретизуючи більш загальні за змістом принципи гуманізму, справедливості та законності, оскільки останні перебувають із ним у взаємозв'язку загального та особливого [5, с. 163–164].

Г.П. Новосолов наголошує на тому, що основним принципом застосування кримінально-правових санкцій виступає справедливність, а принципи законності та індивідуалізації відповідальності лежать в основі інституту призначення покарання [6, с. 47–48].

Т.О. Леснієвські-Костарева стверджує, що принцип диференціації кримінальної відповідальності може служити орієнтиром при градуванні типового покарання в санкціях статей Особливої частини кримінального закону [7, с. 93]. На думку С.В. Полубинської, диференціація відповідальності є передумовою для досягнення мети спеціального запобігання [8, с. 17].

Законодавець не тільки проголошує те чи інше суспільно небезпечне діяння кримінально караним, він визначає за вчинення цього діяння можливі види й розміри кримінального покарання. У цьому втілюється, насам-

перед, принцип відповідності суворості кримінального покарання суспільній небезпеці злочину. Кримінально-правова конкретизація цього принципу здійснюється, зокрема, у встановленні структури, змісту та виду кримінально-правової санкції. І.Я. Козаченко зазначає, що санкція кримінально-правової норми виступає гарантом законності. Це дозволяє не тільки усвідомити характер і ступінь суспільної небезпеки діяння й особи, яка його вчинила, але й окреслити реальні межі вторгнення у правовий статус особи, яка підлягає кримінальній відповідальності за вчинення злочину [9, с. 151].

Для дотримання принципу індивідуалізації покарання в законі використовуються альтернативні та відносно визначені санкції. Тобто будь-яка санкція, як би вона розумно не була побудована, має абстрактний характер, а тому має внутрішнє протиріччя: вона адресована до всіх, а покаранню підлягає особа, яка вчинила злочин і характеризується певними соціально-психологічними особливостями. З метою подолання цих протиріччя існує принцип індивідуалізації покарання.

Необхідно визначитися з колом основних принципів кримінальної відповідальності, що безпосередньо впливають на побудову кримінально-правових санкцій. Ці процеси не можна ототожнювати, оскільки є певні особливості в діяльності законодавця та суду. Деякі із зазначених нижче принципів є загальними для всіх галузей права, однак у кожній галузі вони наповнюються своїм особливим змістом. На нашу думку, кримінально-правові санкції повинні будуватися на принципах справедливості, законності, гуманізму, рівності осіб перед законом, диференціації кримінальної відповідальності. Принцип справедливості в цьому контексті розглядаємо як адекватність санкції характеру й ступеню суспільної небезпеки злочину, а також їх погодженість одна з одною як усередині розділу Особливої частини КК, так і між різними розділами.

Ефективність застосування кримінального закону значною мірою залежить від обґрунтованості кримінально-правових санкцій. А.П. Козлов зазначає, що врегульовані й охоронювані законом суспільні відносини нерівнозначні. На рівні кримінально-правового регулювання посягання на конкретну групу відносин визнається злочин. Ознаки виду злочину оформляються в диспозиції, і на їх основі створюються, зокрема, санкції [10, с. 17].

Якщо сама необхідність встановлення відповідальності за злочини проти моральності визнавалася завжди й усіма, то види та обсяги покарання, що містилися в санкціях, суттєво змінювалися слідом за зсувом пріоритетів важливості охоронюваних кримінальним законом об'єктів. Аксиологічна оцінка кримінально-правової санкції дає можливість судити про ступінь суспільної небезпеки конкретного злочину лише в тому разі, якщо ця санкція розглядається в порівнянні із санкціями за інші злочини. Проблема співмірності санкцій, їх погодженості між собою полягає в тому, щоб кожна конкретна санкція не тільки відображала характер і ступінь суспільної небезпеки діяння, але й узгоджувалася із санкціями за інші злочини. Прийнятий КК України в цьому плані також має певні недоліки.

Характер суспільної небезпеки злочину виражений у санкції, а відсутність єдиного підходу до оцінки суспільної небезпеки одного злочину порівняно із суспільною небезпечкою іншого виявляється й у зіставленні санкцій.

Метод порівняльного аналізу дозволяє визначити ціннісний підхід у кримінальному законі до встановлення відповідальності за окремі злочини. Так, законодавець встановив майже однаковий вид та розмір покарання за умисне вбивство (ч. 1 ст. 115 КК – від 7 до 15 років позбавлення волі) і за втягнення особи у зайняття проституцією, що спричинило тяжкі наслідки (ч. 4 ст. 303 КК – від 8 до 15 років позбавлення волі з конфіскацією майна або без такої) [11].

За наругу над могилою, що спричинило тяжкі наслідки (ч. 4 ст. 297 КК – від 7 до 12 років позбавлення волі), санкція в півтора рази суворіша, ніж за умисне тяжке тілесне ушкодження (ч. 1 ст. 121 КК – від 5 до 8 років позбавлення волі). Тобто такий об'єкт кримінально-правової охорони, як життя та здоров'я людини, прирівнюється або навіть є менш цінним, ніж моральність.

У застосуванні покарань є серйозні недоліки, однією з причин яких є недосконалість конструкції кримінально-правових санкцій. Тому необхідно розробити конкретні шляхи їх удосконалення.

Законодавець не дотримується яких-небудь твердо вироблених правил оптимізації обсягу покарання в санкціях, що передбачають відповідальність за злочини проти моральності з кваліфікуючими ознаками, на нашу думку, порушуючи при цьому принцип справедливості. Прямим підтвердженням цьому служить аналіз санкцій статей, в яких встановлена відповідальність за злочини з кваліфікуючими ознаками. Наприклад, у диспозиціях ч. 3 ст. 297, ч. 3 ст. 300, ч. 3 ст. 301 КК встановлена відповідальність за «дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб...». Максимальне покарання передбачене, наприклад, у санкції ч. 1 ст. 301 КК – три роки обмеження волі (злочин невеликої тяжкості), а за ці дії, вчинені за попередньою змовою групою осіб, можна отримати до семи років позбавлення волі (ч. 3 ст. 301 КК – тяжкий злочин). У ч. 2 ст. 301 КК встановлено максимальне покарання п'ять років позбавлення волі. Тобто розмір максимального покарання за повторність відносно ч. 1 ст. 301 КК збільшується більше ніж у 4 рази (враховуючи положення ст. 72 КК), а відносно ч. 2 ст. 301 КК – в 1,4 рази.

Більш того, у диспозиції, наприклад, ч. 4 ст. 297 КК встановлена відповідальність за «дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки» у вигляді позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років. Одна й та сама кваліфікуюча ознака має кардинально різне значення: відносно дій, передбачених у першій частині цієї статті, максимальне покарання збільшується з трьох аж до дванадцяти років, тобто законодавець оцінив її в дев'ять років, а відносно дій, передбачених в третій частині цієї статті, максимальне покарання збільшується вже із семи до дванадцяти років, тобто тільки на п'ять років.

У ч. 4 ст. 303 КК також встановлена відповідальність за «дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті...» і покарання від восьми до п'ятнадцяти років позбавлення волі.

Вважаємо виправданим пропорційно збільшувати розмір покарання при побудові кримінально-правових санкцій і за наявності інших кваліфікуючих ознак злочину.

У кримінально-правовій літературі неодноразово висловлювалися думки щодо необхідності оптимізації мінімальних і максимальних меж покарання. Так, І.І. Карпець вважав, що різниця між межами не повинна перевищувати 3 років, а М.Й. Коржанський – 5 років. С.І. Демет'єв стверджує, що в злочинах, які не віднесені законом до тяжких, різниця не повинна перевищувати 3 років, а в тяжких і особливо тяжких злочинах – 5 років [12, с. 41]. Чим ширше межі санкції, тим більш повно реалізуються інтереси підсудного, тим ширше можливості судового розсуду, тобто ширше реалізуються принципи гуманізму та індивідуалізації покарання. Хоча виникає необхідність обмежити й можливе судове свавілля, і межі індивідуалізації, тобто привести розміри покарання у відповідність до принципів гуманізму, законності та рівності осіб перед законом. Тому не є оптимальними санкції з широкими чи вузькими межами.

Межі розміру покарання пропонуємо визначати, наприклад, у вигляді позбавлення волі в санкції статті за

допомогою коефіцієнта, а саме, щоб межі були рівновіддалені від медіани розміру покарання приблизно в 1,2 рази. Наприклад, якщо медіана 3 роки – від 2 років 6 місяців до 3 років 6 місяців; 5 років – від 4 до 6 років; 8 років – від 6 років 6 місяців до 9 років 6 місяців; 10 років – від 8 до 12 років; 12 років – від 10 до 15 років тощо.

Приблизно рівний коефіцієнт пропорційності дозволить дещо уніфікувати законодавство, позбавившись не виправданого різнобою в розмірах покарання, спростити законодавцеві побудову санкцій і призведе до системного поступового збільшення меж санкцій від мінімальних за злочини невеликої тяжкості до більш широких за особливо тяжкі, що підвищить авторитет закону.

При конструюванні санкцій, у тому числі й за злочини проти моральності, спостерігається повторення правил, які встановлено в Загальній частині КК. Наприклад, покарання у виді арешту на строк до шести місяців зазначено у п'яти санкціях, цей строк повністю повторює ч. 1 ст. 60 КК. Тому пропонуємо лише у таких випадках в Особливій частині КК розмір покарання не вказувати, а визначати за правилами Загальної частини. Тобто в санкції, наприклад, можна писати «карається арештом». Це дозволить, не змінюючи змісту закону, дещо скоротити його обсяг. Цю пропозицію можна застосувати, наприклад, і до позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ст. 55 КК як додаткове покарання на строк від одного до трьох років, окрім справ, передбачених Законом України «Про очищення влади»). Так, у дев'яти санкціях за злочини проти моральності розмір цього додаткового покарання законодавець установив до трьох років, тобто максимум, відповідно до ч. 1 ст. 55 КК.

Звичайно, що це стосується й інших розділів КК, тобто в санкції, наприклад, можна писати «карається виправними роботами або арештом». Це дозволить, не змінюючи змісту закону, дещо скоротити його обсяг.

З огляду на викладене можемо дійти таких висновків.

1. Принципи призначення покарання не є синонімом принципів кримінальної відповідальності, оскільки виступають лише моментом існування останніх. Принципи кримінальної відповідальності – це ті відповідні положення, якими суд, прагнучи до найбільш ефективного досягнення специфічних завдань кримінального закону, повинен керуватися при виборі заходів кримінально-правового впливу, що застосовуються до осіб, які вчинили злочин. Кримінально-правові санкції повинні будуватися на принципах справедливості, законності, гуманізму, рівності осіб перед законом, диференціації кримінальної відповідальності, а також враховувати зміст і обсяг практики застосування покарань за відповідні та суміжні злочини. Принцип справедливості розглядаємо як адекватність санкцій характеру й ступеню суспільної небезпеки злочину, а також їх погодженість одна з одною як усередині розділу Особливої частини КК, так і поміж різними розділами.

2. Доведено, що законодавець не дотримується яких-небудь твердо вироблених правил оптимізації обсягу покарання при побудові кримінально-правових санкцій у кваліфікованих видах складу злочину, порушуючи принцип справедливості. Обґрунтовується необхідність пропорційного підвищення санкцій при наявності тієї чи іншої кваліфікуючої ознаки.

3. Приведення розмірів покарання у відповідність до принципів гуманізму, індивідуалізації покарання, законності та рівності осіб перед законом обумовило необхідність оптимізації мінімальних і максимальних меж покарання. Запропоновано визначати межі розміру покарання, наприклад, у вигляді позбавлення волі при побудові санкцій за допомогою коефіцієнта, а саме, щоб межі були рівновіддалені від медіани розміру покарання приблизно в 1,2 рази.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гацелюк В.О. Реалізація принципу законності кримінального права України (загальні засади концепції) : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.08 / ЛНУ ім. Івана Франка / В.О. Гацелюк. – Львів, 2005. – 19 с.
2. Осипов П.П. Теоретические основы построения и применения уголовно-правовых санкций : Аксиологический аспект / П.П. Осипов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1976. – 135 с.
3. Шаргородский М.Д. Наказание, его цели и эффективность / М.Д. Шаргородский. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1973. – 160 с.
4. Махінчук В.М. Адекватність кримінального покарання як філософсько-правова проблема : дис... канд. юрид. наук : 12.00.12 / В.М. Махінчук. – К., 2002. – 222 с.
5. Степанюк А. Значущість принципу невідворотності виконання покарання для ексекутивної діяльності / А. Степанюк // Вісн. АПРну. – 1999. – № 3. – С. 157-166.
6. Новоселов Г.П. Критерии определения судом меры уголовного наказания: (вопросы теории) : дис... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Г.П. Новоселов. – Свердловск, 1981. – 195 с.
7. Лесниевски-Костарева Т.А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика / Т.А. Лесниевски-Костарева. – М. : Изд-во НОРМА, 2000. – 400 с.
8. Полубинская С.В. Цели уголовного наказания / отв. ред. И.И. Карпец. – М. : Наука, 1990. – 138 с.
9. Козаченко И.Я. Санкции за преступления против жизни и здоровья : обусловленность, структура, функции, виды / И.Я. Козаченко. – Томск : Изд-во Томского ун-та, 1987. – 232 с.
10. Козлов А.П. Система санкций в уголовном праве / А.П. Козлов. – Красноярск : Изд-во Краснояр. ун-та, 1991. – 120 с.
11. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131. Із наступними змінами та доповненнями.
12. Дементьев С.И. Построение уголовно-правовых санкций в виде лишения свободы / С.И. Дементьев. – Ростов-на-Дону : Ростов. ун-т, 1986. – 160 с.

УДК 343.3

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДЕЯКІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Чорний Р.Л.,
к.ю.н., с.н.с., докторант

Стаття присвячена дослідженню суспільно небезпечного діяння у складі посягання на територіальну цілісність і недоторканність України та дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади. Висвітлено проблеми, пов'язані з їх неоднозначним розумінням у науці кримінального права. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення положень закону України про кримінальну відповідальність.

Ключові слова: злочини проти основ національної безпеки України, посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади, суспільно небезпечне діяння.

Чорный Р.Л. / ПРОБЛЕМЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНА ОБ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НЕКОТОРЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ ОСНОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

Статья посвящена исследованию общественно опасного деяния в составе посягательства на территориальную целостность и неприкосновенность Украины и действий, направленных на насильственную смену или свержение конституционного строя или на захват государственной власти. Отражены проблемы, связанные с их неоднозначным пониманием в науке уголовного права. Сформулированы предложения по усовершенствованию положений закона Украины об уголовной ответственности.

Ключевые слова: преступления против основ национальной безопасности Украины, посягательства на территориальную целостность и неприкосновенность Украины, действия, направленные на насильственную смену или свержение конституционного строя или на захват государственной власти, общественно опасное деяние.

Chorniy R.L. / PROBLEMS OF IMPROVEMENT OF LAW ON CRIMINAL LIABILITY FOR CRIMES AGAINST THE BASIS OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

The article is devoted to the research of socially dangerous acts concerning encroaching on territorial integrity and inviolability of Ukraine and actions directed to the violent change or overthrow of constitutional order or to the assumption of state power. Problems connected with their ambiguous understanding in the science of Criminal Law have been covered. Propositions to the improvement of Law provisions of Ukraine on Criminal Liability have been formulated. It is mentioned that socially dangerous act in corpus delicti provided by Part 1. Article 110 of Criminal Code of Ukraine exists in three forms: acts committed to change of territorial measures or state border of Ukraine for c; public call for committing acts aimed at a change of territorial measures or (state border) of Ukraine.

An additional point is that taking into account the definitions of the meaning of "state territory" and legislative definition of the meaning of "state border" given by scholars, referred to the first form are identical.

For that matter the changes are proposed to the mentioned Article, which provide only liability for committing acts aimed at change of territorial measures of Ukraine for violation of order provided by constitution of Ukraine.

Furthermore, the attention is drawn to the fact that the second form of socially dangerous act of this corpus delicti also needs to be amended by providing liability for public calls concerning changes of territorial measures of Ukraine for violation of order provided by constitution of Ukraine.

Key words: crime against the basis of national security of Ukraine, encroaching on territorial integrity and inviolability of Ukraine, actions directed to the violent change or overthrow of constitutional order or to the assumption of state power, socially dangerous act.

Чіткість кримінально-правових норм є однією з найважливіших умов правильної кваліфікації злочинів, визначення характеру і ступеня суспільної небезпеки вчиненого,

призначення покарання, а отже, й законності притягнення особи до кримінальної відповідальності. У зв'язку з цим одним з актуальних завдань юридичної науки є обґрунту-